

Cuvânt înainte

Modalitatea în care Liturghia ortodoxă se folosește de Sfintele Scripturi reprezintă obiectul acestei cărți. Este slujba noastră întemeiată pe Scriptură iar, dacă da, cum și în ce măsură? Pentru a răspunde la această întrebare, un studiu aprofundat al vechilor liturghii creștine ar fi de mare folos. A. Baumstark, *Comparative Liturgy* (Westminster, Md., 1958); Gregory Dix, *The Shape of the Liturgy* (London, 1964, ediția din 1945 re-tipărită); Dom O. Casel, *The Mystery of Christian Worship* (Westminster, Md., 1962). Pr. A. Schmemmann, în lucrarea sa *Introduction to Liturgical Theology* (London, 1966) dezbate teoriile acestor savanți și analizează în profunzime duhul și rânduiala Liturghiei bizantine, parte importantă din familia liturghiilor creștine, chiar dacă nu este cea mai veche. Pr. A. Kniazeff este autorul unui eseu important „La lecture de l’Ancien et du Nouveau Testament dans le rite byzantin” în *La Prière des Heures*, ed. de mons. Cassian (Bezobrazof) și Dom Botte O.S.B. (Paris, 1963).

Scopul nostru este altul. Nu intenționăm să cercetăm sursele îndepărtate ale liturghiei noastre sau factorii care au influențat dezvoltarea acesteia, nici nu vom încerca să vedem dacă aceasta va rămâne neschimbată în viitor. Vom începe de la slujirea liturgică, așa cum o cunoaștem și o practicăm astăzi; vom analiza cuprinsul citirilor biblice în contextul perioadelor liturgice și al praznicelor din cursul anului. Rânduiala la care vom face referire va fi cea a Bisericii Ortodoxe din America, fiică a Bisericii Ortodoxe Ruse. Diferențele față de slujirea grecească sunt neînsemnate, cel puțin din punctul nostru de vedere, și le vom menționa ori de câte ori este necesar sau folositor.

Ne dorim să punem la dispoziția cititorilor noștri un studiu al pericopelor biblice folosite în slujbele noastre, ca o introducere în gândirea Bisericii, în măsura în care liturghiștii noștri, de cele mai multe ori anonimi, au ales psalmi, profeții, pilde, lecturi de la apostoli sau din Evanghelie și le-au așezat în cadrul rugăciunii publice și în slujirea tainelor creștine. Pentru a ne îndeplini țelul, în interpretarea noastră, trebuie să rămânem fideli Cuvântului lui Dumnezeu și glasului Bisericii rugătoare; avem nevoie de o hermeneutică bazată pe Tradiție și nu putem decât să deplângem faptul că una ca aceasta ar putea stârni un interes scăzut în acele cercuri academice încă angajate în ideologia depășită a pozitivismului.

Evlavia liturgică îngăduie un grad ridicat de flexibilitate. „Aceasta poate accepta cultul într-o altă cheie decât cea în care a fost conceput și exprimat ca text, ceremonie sau ritual”, scrie pr. Schmemmann (*op. cit.*, p.

77). Același lucru se poate spune și despre Scripturi, acestea fiind interpretate și încorporate în Liturghie; avem aici o adaptare semnificativă a regulilor generale ale hermeneuticii. Tradiția a recunoscut validitatea tipurilor din Vechiul Testament găsim-le împlinirea în persoana și lucrarea lui Hristos: jertfa lui Isaac, rugul aprins, apa din piatra „care era Hristos”, după cum scrie Sf. Pavel. Trebuie să facem un pas înainte. Autorii și compilatorii liturghiilor noastre, urmând exemplul celor mai mulți dintre Părinți, nu au fost prea interesați să distingă cu acuratețe între exegeza tipică, ce produce un sens indirect, dar autentic al Scripturii, și alegorie, care este produsul ingeniozității omenești, limitată doar de instinctul credinței, bunul simț și bunul gust, ultimele două fiind în proporții variabile. Alegoria, în sine, nu are o autoritate în teologie; totuși, ea oferă un interes istoric și ocupă un loc prea important în complexul liturgic ca să o trecem cu vederea.

Plasticitatea tradiției liturgice la care pr. Schemann face referire se manifestă aici într-un mod extrem. Autorii canoanelor noastre s-au inspirat din cântările Vechiului Testament și imnele Evangheliei. Aceste teme care le-au atras atenția, de exemplu, vedenia lui Avacum, semnul lui Iona, roua căzută pe cuptorul de foc din Babilon, au dat naștere unei impresionante colecții de imne sau strofe, în funcție de ceea ce praznicul, duminica sau perioada respectivă impunea; desigur, în funcție și de geniul imnografilor ale căror canoane sunt folosite în Liturghie. În aceste aspecte se manifestă, într-o anumită măsură, amprenta personală, care ar putea

afecta prezentarea noastră. Nu este cazul să devenim dogmațiști, tot ceea ce putem face este să menținem lucrurile conjecturale în limitele acceptabile.

Scriind această cârticică, întotdeauna am avut în vedere nevoile seminariștilor noștri, ale învățătorilor noștri și ale citeșilor din cadrul parohiilor. Nu suntem noi cu toții îndemnați să „cântăm cu înțelegere”, ψάλατε συνετῶς, și să ne dedicăm „studiului și citirii dumnezeieștilor cuvinte cu înțelepciune și discernământ, prin Cel care ne va ține în nevinovăția vieții”? Am fost foarte mult încurajat de colegii mei care mi-au propus această temă, iar recunoștința mea se îndreaptă către cei care s-au îngrijit de lucrarea editorială și de corectură.

Referințele scripturistice, inclusiv referințele la psalmi, sunt date după versiunea King James. Ori de câte ori este nevoie, vom adăuga referințele după Septuaginta. În ceea ce privește citarea, vom folosi – eclectic – textul King James (KJ) sau Revised Standard Version (RSV) sau, eventual, alte traduceri ale textului original. Citând din Vechiul Testament, am folosit deseori „Yahwe” ca numele personal al lui Dumnezeu – probabila pronunțarea a literelor sacre Y-H-W-H – sau l-am redat în variantele: „Domnul”, Κύριος, *Dominus*. Citatele din cărțile liturgice reproduc traduceri aprobate sau autorizate de ierarhia bisericească. Suntem mult îndatorați maicii Maria de la Mănăstirea Acoperământului Maicii Domnului și arhimandritului Kallistos Ware, pentru *Festal Menaion* (Faber and Faber: London, 1969). Nu am neglijat nici lucrări

valoroase precum *Service Book* de Isabel Hapgood sau voluminoasa *Divine Prayers and Services*, tradusă de pr. Seraphim Nassar și publicată de Arhiepiscopia Antiohiană. Aceste traduceri au fost foarte criticate, iar unele dintre critici erau justificate; dar adevărul este că nu au fost înlocuite până acum și s-au dovedit foarte folositoare, chiar și în ciuda criticilor.

Datele calendaristice, adică număratoarea zilelor dintr-o lună, sunt indicate conform așa-numitului calendar gregorian (stilul nou) care, din 1900, este cu 13 zile înaintea calendarului iulian (stilul vechi). Aceasta nu influențează nicicum calcularea datei Paștilor și ciclul pascal. Însă discrepanța dintre vechiul și noul calendar afectează ținerea sărbătorilor și a posturilor cu dată fixă. De exemplu, bisericile, parohiile și mănăstirile care au adoptat noul calendar prăznuiesc Înălțarea Sfintei Cruci pe 14 septembrie, Nașterea Domnului la 25 decembrie, Sf. Gheorghe pe 23 aprilie etc, iar cele care au păstrat vechiul calendar țin aceste sărbători pe 27 septembrie, 7 ianuarie și 6 mai.

Aluziile ocazionale la practica liturgică a Bisericii occidentale reflectă, în general, practica romană sau monahală înainte de reforma liturgică inițiată de Conciliul II Vatican. Această reformă nu a fost pusă în aplicare în mod consistent peste tot, iar situația de azi rămâne fluctuantă.